

Віктор МАТВІЄНКО,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка;

Тарас ПРОДАНЮК,
магістр Коледжу Святого Х'ю,
факультет політики та міжнародних відносин
Оксфордського університету

ПРОТИДІЯ ФЕНОМЕНОВІ ПОПУЛІЗМУ ЯК ПАТОЛОГІЇ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. У статті розглянуто останні тенденції розвитку популізму в європейському міжнародно-політичному просторі та механізми протидії «ерозії демократії». ЄС зіткнувся з найбільш «іронічною» проблемою: інституція, яка просуває демократію, має боротися зі зростанням антидемократичних тенденцій серед своїх членів. Зазначено, що найочевиднішими прикладами є Угорщина 2010-го та Польща 2015 років, коли недемократичні дії їхніх урядів привернули увагу всієї Європи.

Окреслено три основні способи боротьби Європейського Союзу з відступом від демократичних цінностей: (1) політичний тиск, (2) фінансові санкції, (3) судові переслідування. Вказано, що Європейський парламент, Європейська комісія та Європейський суд останнім часом почали ухвалювати більш радикальні рішення для стримування антидемократичних режимів у межах економічного та політичного тиску.

Ключові слова: Європейський Союз, демократія, Угорщина, Польща, верховенство права, Європарламент, Європейська комісія, Європейська рада.

Феномен відступу від демократії в Євросоюзі доволі суперечливий. Ще на початках існування ЄС одним із його головних стовпів було положення про «верховенство права». Це юридично закріплено в Копенгагенських критеріях членства в ЄС 1993 року, коли потенційні члени мали

відповідати «стабільності інститутів, що гарантують демократію, верховенство права та права людини». Потім це було зафіксовано у статті 2 Консолідованої версії Договору про Європейський Союз (ДЄС) із таким формулюванням: «Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності є спільними для держав-членів у суспільстві, в якому переважають плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність і рівність між жінками і чоловіками».

З іншого боку, ЄС створює умови, в яких ми можемо спостерігати відступ від демократії в країнах-членах [4]. Угорщина та Польща є двома найяскравішими прикладами відступу від демократії та порушення «верховенства права». Угорщина стала на цей шлях набагато раніше, ніж Польща, 2010 року. Режим Віктора Орбана та його політика були предметом дослідження багатьох науковців, серед яких Андраш Бозоки та Даніель Хегедюш [1], Петер Креко та Жолт Еньєді [6], Лукан Вей та Стівен Левицький [7], Лоран Печ та Кім Лейн Шеппеле [11].

Уряд В. Орбана з 2010 року сформував антимігрантське та анти-ЛГБТКІА+ законодавство [13], що поклато початок антидемократичній сазі Угорщини. Під час промови 26 липня 2014 року В. Орбан підкреслив, що вони «будують “неліберальну державу”, яка не відкидає фундаментальних принципів лібералізму, як-от свободи». Ця цитата дала простір для таких змін в угорському праворадикальному уряді, як: тиск В. Орбана на академічні свободи (зокрема, утиски щодо Центральноєвропейського університету), контроль над судовою системою та більшістю ЗМІ, усунення ефективних механізмів контролю за його владою, маніпуляція з виборчою системою для забезпечення перемоги, придушення незалежних організацій громадянського суспільства [4, с. 482], серйозна артикуляція теорій змови. А втім, у вересні 2022 року Європарламент резонансно заявив, що Угорщина стала «гібридним режимом електоральної автократії».

Польща розпочала цей шлях значно пізніше, після виборів 2015 року, коли керівництво партії «Право і справедливість» (ПіС) намагалося звільнити всіх суддів Верховного Суду Польщі та чинило тиск на ЗМІ; посилювався контроль за свободою слова, медіа та суспільних формувань громадянського суспільства [12].

Загалом, як стверджує низка дослідників, зокрема Лічія Чанетті, Джеймс Доусон та Шейн Генлі [2], відступ від демократії відбувається і в інших країнах ЄС. Виникає логічне запитання: як європейська наднаціональна інституція, яка популяризує головні демократичні цінності та сповідує глибоку відданість демократії [4, с. 483], може боротися з появою антидемократичних тенденцій серед своїх членів?

Шляхи боротьби проти відступу від демократії в країнах-членах Європейського Союзу

Основною проблемою ЄС у боротьбі з відступом від демократії є брак повноважень і можливостей для ефективної протидії. Щоб ефективно стримувати антидемократичні тенденції, Євросоюз має використовувати всі можливі механізми відновлення високого рівня верховенства права в країнах-членах, насамперед (1) політичний та інституційний тиск, (2) економічні санкції, (3) судовий захист.

Дійсно, якщо в країні-члені ЄС утворюється повномасштабна насильницька диктатура, то ЄС, найімовірніше, намагатиметься відновити демократію [1, с. 1174]. Для самостійної боротьби з цією патологією ЄС сформулював статтю 7 ДЄС, згідно з якою, в разі порушення статті 2, Європейська рада, діючи кваліфікованою більшістю, може ухвалити рішення про обмеження певних прав країни-члена. Однак насправді застосування статті 7 виявляє брак довіри [5]. Її важко застосувати до держави, оскільки будь-яку санкцію має підтримати кваліфікована більшість у Європейській раді, яка складається з 55% із 27 членів, що представляють щонайменше 65% населення ЄС. Крім того, голосування має бути одностайним. Оскільки сценарій застосування статті 7 видається крайнім заходом, для владнання цієї проблеми Європейська комісія (ЕК) в березні 2014 року ухвалила Рамкову програму з верховенства права як інструмент м'якої сили для впливу на країну, що зазнала демократичного відступу. Програма передбачає три етапи. Спершу відбувається фаза оцінки (1), коли ЕК визначає наявність чітких ознак систематичного порушення статті 2 ДЄС. Після надання «висновку» у разі невжиття відповідних і належних заходів може бути надана Рекомендація щодо верховенства права (2) з конкретними пропозиціями щодо шляхів і заходів із зазначенням термінів їх виконання. Насамкінець — фаза скринінгу та моніторингу (3), коли ЕК відстежує реалізацію її рекомендацій. За браком задовільної імплементації ЕК може ухвалити рішення про застосування статті 7.

Чи дає ЄС як система шанс на «авторитарний легітимізм»

Щоби владнати проблему, необхідно знати причини її виникнення. Американський дослідник професор права Джорджтаунського університету Деніел Келеман стверджує, що ЄС сам собою сприяє автократичним режимам, допомагаючи їм вижити і вистояти [4, с. 494]. Причинами «авторитарної рівноваги» у Європейському Союзі є (1) *політизація*, (2) *фінанси та інвестиції* (зокрема, доступ до фондів і програм) від членства в Євросоюзі, (3) *міграція* як результат вільного пересування людей у ЄС. Зауважимо, що пояснення Д. Келемана, чому ці режими посилюються, близьке до трьох запропонованих у цій статті механізмів їх стримування.

(1) Партійна політизація стосується взаємодії з Європейським парламентом (ЄП). Після виборів до ЄП 2019 року партія «Фідес» надала місця основній партії у ЄП — Європейській народній партії (ЄНП), що зробило їх найпотужнішою силою в обмін на певну індульгенцію для режиму В. Орбана. Такий внесок допоміг ЄНП перемогти партію «Прогресивний альянс соціалістів і демократів», сформувати коаліцію і стати найбільшою партією у Парламенті. Як наслідок, ЄНП була лояльною до В. Орбана, коли він переходив червоні лінії [4, с. 487]. Однак у березні 2021 року ця лояльність вичерпалася, і В. Орбан заявив, що депутати Європарламенту від партії «Фідес» вийшли з ЄНП ще до того, як їх мали виключити звідти.

(2) ЄС витрачає багато грошей на розвиток демократії в країнах-кандидатах і світі загалом. Однак сьогодні інститут ЄС є значним спонсором відступу від демократії у самих країнах-членах. Пояснення Д. Келемана [4, с. 490] може мати підстави, оскільки Польща та Угорщина — основні держави з антидемократичними тенденціями — є найбільшими бенефіціарами коштів ЄС. 2020 року Польща була найбільшим одержувачем коштів за загальним обсягом (майже 19 млрд євро за рік), а Угорщина — на душу населення (понад 1500 євро на рік). Керівництво обох країн прямо чи опосередковано оперує цими грошима, щоб зміцнити позиції у суспільстві та отримати більше підтримки виборців [6, с. 50]. Крім того, членство в ЄС має позитивний ефект з погляду інвестицій. Статус члена Європейського Союзу полегшує автократичним режимам залучення міжнародного капіталу [4, с. 490]. А втім, наприкінці 2022 року ЄК заявила, що розглядає можливість скоротити фінансування Угорщини з фондів ЄС на 70%, оскільки вона «не досягнула достатнього прогресу у своїх реформах і повинна виконати основні критерії, необхідні для отримання коштів із фондів відновлення та стійкості».

(3) З огляду на вільне пересування людей у межах ЄС, молоді та добре освічені люди, які не підтримують режиму В. Орбана, залишають Угорщину [9, с. 33]. Аналогічна проблема і в Польщі, де з 2015 року міграція молоді значно посилювалася вглиб ЄС і Великої Британії. Це явище суттєво послаблює опозиційні сили в Угорщині та Польщі. Молоде покоління, яке зазвичай підтримує ліберальні та прогресивні цінності, виїжджає до інших країн ЄС у пошуках кращих економічних можливостей та вищої якості життя. Це залишає опозицію без значної частини електорату і робить її менш ефективною у боротьбі проти панівної партії «Фідес» і партії «ПіС» (керівна партія Польщі у 2015–2024 рр.). Відсутність значної кількості молодих виборців, які могли б активно протистояти автократичним режимам, посилювала позиції керівних партій у цих країнах. І якщо Польща змогла виправити ситуацію на виборах 2024 року з приходом до

Парламенту коаліції Дональда Туска, то ситуація в Угорщині лише погіршилась і надалі сприяє закріпленню влади В. Орбана. Крім того, демографічні зміни через відтік молоді мають довготривалі наслідки для політичного ландшафту цих країн. Старіння населення, яке залишається, робить державу більш схильною до консервативної та антидемократичної політики. Цей механізм створює замкнуте коло, де міграція молоді та консервативне правління підсилюють одне одного, загрожуючи подальшим зниженням рівня демократії в країні.

2021 року розпочалися серйозні зміни в парламентській свідомості ЄС. ЄНП відмовилася від альянсу з партією «Фідес» В. Орбана, а це означає, що партійна політизація у Європарламенті як чинник, що сприяє занепаду демократії в країнах-членах ЄС, зменшилася. Провідна партія Європарламенту зробила рішучий крок, який зменшує важелі впливу автократів на систему ЄП. І це певний перший крок політичного тиску на антидемократичний режим в Угорщині, адже вже в перший місяць за результатами виборів до Європарламенту 2024 року партію «Фідес» не запросили до коаліції найбільшої партії Європарламенту — ЄНП.

Ситуація з механізмом політичних санкцій, який намагається застосувати Європейська рада, залишається складною. Присутність у ЄС двох «неліберальних» урядів — Польщі та Угорщини — ускладнює застосування «призупинення права на членство в Європейському Союзі», передбаченого статтею 7. До нещодавньої перемоги Д. Туска на виборах у Польщі 2024 року ці країни могли взаємно блокувати спроби санкцій: наприклад, Угорщина публічно зобов'язалася блокувати санкції проти Польщі [5; 9]. Однак перемога Д. Туска може змінити цю динаміку, відкривши можливість для ефективнішого застосування статті 7 і посилення демократичних процесів у ЄС.

Механізм імплементації Рамок верховенства права, що його встановили Комісія та Рада, запровадив щорічний діалог про «верховенство права» і де-факто працює як м'яка сила для суспільного тиску на антидемократичні тенденції членів ЄС [3, с. 1611]. Основним недоліком цього механізму є те, що він потребує бажання держави вести діалог з Комісією щодо змін, спрямованих на відновлення демократії. Якщо ж уряд не бажає такого «діалогу», цей інструмент стає неефективним.

Власне, Європейський Союз має обмежені повноваження щодо втручання в національну політику, що робить його слабким у сприянні адаптації національних законів і політик. Це означає, що вплив ЄС на забезпечення більш демократичних і прозорих практик обмежений рекомендаціями і не має прямого примусу. Відповідно, ефективність впровадження принципу верховенства права значною мірою залежить від бажання самих держав-членів до співпраці.

Особливо радикальною зміною в матеріальній і фінансовій політиці Європейського Союзу щодо «неліберальних демократій» стало російське вторгнення в Україну, яке змусило ЄС консолідуватися в умовах кризи. На тлі антидемократичних заяв уряду В. Орбана та самовільного виправдання дій росії, 2022 року ЄК оголосила про скорочення фінансування програм в Угорщині.

Очікуваний ефект від таких способів тиску на європейські держави полягає не в тому, що вони перестануть порушувати демократію, а в тому, що країни вступають у діалог з інституціями ЄС і діятимуть у напрямі реформ, що зміцнюють принцип «верховенства права» та підвищують рівень прозорості влади.

З погляду судового механізму, Європейський суд нещодавно розширив сферу власної юрисдикції, включивши до неї питання незалежності національних суддів. Справа португальських суддів є визначним рішенням Європейського суду. Вона виникла в контексті скорочення заробітної плати державних службовців, зокрема й суддів, у Португалії в межах заходів жорсткої економії після фінансової кризи. Судді з Профспілкової асоціації португальських суддів стверджували, що ці скорочення порушують їхню незалежність, гарантовану правом ЄС. Європейський суд ухвалив: принцип незалежності суддів є фундаментальним елементом верховенства права, що закріплено у пункті 1 статті 19 ДЄС. Відповідно, Європейський суд постановив, що цей принцип стосується всіх держав-членів ЄС, а національні суди мають відповідати стандартам незалежності, які встановлює право Європейського Союзу.

Судове рішення щодо справи португальських суддів дало судовій системі ЄС змогу втручатись у проблемні питання, що стосуються незалежності судової системи держав-членів. Фактично, це рішення створило правову основу для подальших рішень Європейського суду щодо судової незалежності та порушення принципу верховенства права в інших державах-членах, зокрема в Польщі та Угорщині [10].

Важливо зазначити, що рішення Суду ЄС, на відміну від політичних чи економічних санкцій, обов'язкове до виконання. Зокрема, прорив у справі португальських суддів дав ЄСПЛ можливість штрафувати Польщу на один млн євро на день за невиконання попередніх рішень щодо незалежності суддів (C-204/21) [10]. Це означає, що судовий механізм у межах ЄСПЛ також має важелі для захисту незалежності національних судів і вимоги «верховенства права».

Вже у квітні 2023 року ЄСПЛ знизив штраф проти Польщі до 500 тис. євро на день у спорі щодо верховенства права, що демонструє здатність судового механізму адаптуватися до ситуацій і підтримувати діалог із національними урядами, не зменшуючи свого тиску.

Феномен популізму та відступ від демократії

У двох випадках, розглянутих у цій статті, Польща та Угорщина як представники «відхилення від верховенства права» також демонструють, як популізм сприяє відступу від демократії. Феномен популізму, що останнім часом значно посилюється в багатьох країнах світу, не оминув і європейський політичний простір. У демократичному відступі в деяких державах-членах Європейського Союзу популізм відіграє провідну роль.

Популізм, як зазначає Кас Мудде, можна розглядати як ідеологію, що розділяє суспільство на дві гомогенні та антагоністичні групи: «чистий народ» і «корумповану еліту» [14]. Ця ідеологія стверджує, що політика повинна виражати волю народу. Тож популісти застосовують демократичну риторичку, щоб легітимізувати свої дії, підриваючи водночас основи ліберальної демократії.

Важливо зазначити, що популізм використовує недовіру до політичних еліт і демократичних інституцій, щоби здобути підтримку електорату. Багато виборців вважають, що їхні проблеми не отримують належної уваги з боку основних політичних партій, що дає популістам можливість заявити про себе як про справжніх представників народу [14].

Водночас популістські уряди, які здобули владу, зокрема і в Європейському Союзі, прагнуть консолідувати свої позиції, призначаючи лояльних осіб на провідні посади в уряді та судах, а також змінюючи конституції та посилюючи контроль над медіа. Це призводить до демократичного відступу, коли країна, формально залишаючись демократичною, фактично переходить до авторитарного режиму [15].

Отже, світова тенденція зростання підтримки популістських сил є серйозною загрозою для демократичних цінностей ЄС. Польща 2015–2024 років та Угорщини сьогодні — це приклади того, як політична антиелітарна риторика призвела до руйнування загальних принципів формування ЄС: демократії та верховенства права. Популістські уряди, спираючись на продемократичну риторичку реалізації «волі народу», прагнуть консолідувати свою владу, що веде до підризу принципів верховенства права та свободи, зокрема й інституційного процесу демократизації.

Висновки

Основною проблемою Євросоюзу в боротьбі з демократичним відступом є недосконалість механізмів притягнення до відповідальності антидемократичних урядів. Успішне застосування статті 7 документа про заснування Європейського Союзу залишається нездійсненою місією через політичні блокади з боку країн, які порушують принципи верховенства права і готові захищати одна одну від санкцій. Однак є інші механізми, що демонструють більшу ефективність у цій боротьбі.

Рамки верховенства права, прийняті ЄК 2014 року, слід розглядати як інструмент м'якої сили, спрямований на заохочення урядів до діалогу з інституціями ЄС та добровільного виправлення прогалин у демократії. Хоча цей механізм має обмежену силу (коли уряд не бажає співпрацювати), він усе ж відіграє важливу роль у підвищенні обізнаності про проблеми та мобілізації громадянського суспільства.

Найбільш значущим є поєднання економічного та юридичного тиску. Економічні санкції, як-от обмеження фондів ЄС, можуть стати ефективним інструментом впливу на уряди, оскільки вони зачіпають основні джерела надходження коштів. Наприклад, рішення ЄК про можливе скорочення фінансування Угорщини з фондів ЄС на 70% стало серйозним сигналом для інших країн-членів про те, що недотримання принципів верховенства права матиме серйозні фінансові наслідки. Нещодавні ж зусилля Польщі щодо відновлення верховенства права дають можливість отримати доступ до програми на суму 137 млрд євро. Це показує, що економічні стимули можуть бути потужним інструментом заохочення урядів до дотримання демократичних норм. Відновлення доступу до цих фондів може значно вплинути на економічний розвиток країн, що робить виконання вимог ЄС вигідним.

Політичний тиск також виявився дієвим у ЄС, а надто після того, як ЄНП виключила членів партії «Фідес» зі свого списку через їхні антидемократичні дії. Це показало, що ЄС готовий до рішучих заходів проти тих, хто підриває демократичні цінності, навіть якщо це вимагає від нього внутрішньополітичних змін.

Юридичні санкції, запроваджені через рішення Європейського суду, є найефективнішим механізмом. Рішення у справі португальських суддів стало переломним моментом, який дав ЄСПЛ змогу штрафувати країни, що порушують незалежність суддів, і змусив їх дотримуватися верховенства права. Зниження штрафу проти Польщі до 500 тисяч євро на день продемонструвало здатність судового механізму адаптуватися до ситуацій, підтримувати діалог з урядами і водночас зберігати тиск. Це поєднання санкцій і стимулів створює комплексний підхід до боротьби з антидемократичними тенденціями.

Отже, боротьба проти відступу від демократії в ЄС потребує комплексного підходу, який поєднує політичний, економічний і юридичний тиск на ті країни-члени, які припускаються таких рецидивів. Популізм, як провідний чинник цього відступу, використовуючи риторіку, спрямовану проти еліт і на підтримку «волі народу», підриває демократичні інститути в країнах Євросоюзу. І хоча заходи, яких вживає Брюссель, не завжди викликають негайні зміни, вони створюють умови для діалогу та поступових реформ, що можуть зміцнити демократичні інститути в довгостроковій

перспективі. Дбаючи про інституційну стабільність, Європейський Союз має й далі вдосконалювати механізми впливу, щоб ефективно протидіяти антидемократичним і популістським тенденціям та забезпечувати верховенство права серед своїх членів.

1. Bozóki, A., and Hegedűs, D. (2018) 'An externally constrained hybrid regime: Hungary in the European Union', *Democratization*, 25(7), pp.1173–1189. doi: <https://doi.org/10.1080/13510347.2018.1455664>
2. Cianetti, L., Dawson, J. and Hanley, S. (2018) 'Rethinking “democratic backsliding” in Central and Eastern Europe — Looking beyond Hungary and Poland', *East European Politics*, 34(3), pp. 243–256. doi: <https://doi.org/10.1080/21599165.2018.1491401>
3. Emmons, C. and Pavone, T. (2021) 'The rhetoric of inaction: failing to fail forward in the EU's rule of law crisis', *Journal of European Public Policy*, 28(10), pp. 1611–1629. doi: <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1954065>
4. Kelemen, R. D. (2020) 'The European Union's authoritarian equilibrium', *Journal of European Public Policy*, 27(3), pp. 481–499. doi: <https://doi.org/10.1080/13501763.2020.1712455>
5. Kochenov, D. and Pech, L. (2016) 'Better Late than Never? On the European Commission's Rule of Law Framework and Its First Activation', *Journal of Common Market Studies*, 54(5), pp. 1062–1074. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.12401>
6. Krekó, P. and Enyedi, Z. (2018) 'Orbán's Laboratory of Illiberalism', *Journal of Democracy*, 29(3), pp. 39–51. doi: <https://doi.org/10.1353/jod.2018.0043>
7. Levitsky, S. and Way, L. (2020) 'The New Competitive Authoritarianism', *Journal of Democracy*, 31(1), pp. 51–65. doi: <https://doi.org/10.1353/jod.2020.0004>
8. Magyar, B. (2016) *Post-communist mafia state: the case of Hungary*. Budapest: Central European University Press. Available at: https://solo.bodleian.ox.ac.uk/permalink/440XF_INST/35n82s/alma990205971840107026
9. Csipkés, M. and Sándor, N. (2018) 'Development of Migration Potential in Hungary from 2000 until Today', *Oradea Journal of Business and Economics*, 3(1), pp. 32–45. Available at: https://solo.bodleian.ox.ac.uk/permalink/440XF_INST/ao2p7t/cdi_doaj_primary_oai_doaj_org_article_1bd93ae690174ff5ac2a08254a4c5a43
10. Ovádek, M. (2022) 'The Making of Landmark Rulings in the European Union: The Case of National Judicial Independence', *Journal of European Public Policy*, 30(6), pp. 1119–1141. doi: <https://doi.org/10.1080/13501763.2022.2066156>
11. Pech, L. and Scheppele, K. L. (2017) 'Illiberalism Within: Rule of Law Backsliding in the EU', *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 19, pp. 3–47. doi: <https://doi.org/10.1017/cel.2017.9>
12. Sadurski, W. (2019) 'Polish Constitutional Tribunal under PiS: From an Activist Court, to a Paralysed Tribunal, to a Governmental Enabler', *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(1), pp. 63–84. doi: <https://doi.org/10.1007/s40803-018-0078-1>
13. Thoreson, R. (2022) "'Discriminalization": Sexuality, Human Rights, and the Carceral Turn in Antidiscrimination Law', *California Law Review*, 110(2), pp. 431–488. doi: <https://doi.org/10.15779/Z381V5BF2Q>
14. Mudde, C. (2007) *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press. Available at: https://solo.bodleian.ox.ac.uk/permalink/440XF_INST/ao2p7t/cdi_proquest_miscellaneous_58787697
15. Pappas, T. S. (2019) *Populism and liberal democracy: A comparative and theoretical analysis*. Oxford: Oxford University Press. Available at: https://solo.bodleian.ox.ac.uk/permalink/440XF_INST/ao2p7t/cdi_askewsholts_vle-books_9780192574909

Viktor MATVIIENKO,
*Doctor of History, Full Professor,
Head of the Department
of International Organisations and Diplomatic Service,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Taras PRODANIUK,
*St. Hugh's College Master's Student,
Department of Politics and International Relations,
University of Oxford*

COUNTERING THE PHENOMENON OF POPULISM AS A PATHOLOGY OF DEMOCRATISATION IN THE EUROPEAN UNION

Abstract. This article examines the latest trends in populism's development in the European international political arena and the mechanisms for countering the 'erosion of democracy'.

The authors note that the phenomenon of democratic backsliding in the European Union is quite controversial. On one hand, since its inception, the European Union has upheld the principle of 'the rule of law' as one of its main pillars. On the other hand, the EU creates conditions that allow member states to backslide democratically.

At the beginning of the 21st century, the EU faced its most 'ironic' problem — the institution that promotes democracy must fight against growing anti-democratic trends among its members. The most obvious examples are Hungary since 2010 and Poland since 2015, where the undemocratic actions of their governments have drawn the attention of all of Europe. Thus, in this article, the authors seek to answer the question: how can the European Union combat the erosion of democratic values?

The authors outline three main approaches: (1) political pressure, (2) financial sanctions, and (3) legal prosecution for deviations from the principle of the rule of law. These three deterrent mechanisms closely link and require joint application to prevent democratic backsliding among new members.

Studying the factors contributing to such backsliding shows that the European Parliament, the European Commission, and the European Court have recently adopted more radical measures to contain anti-democratic regimes through economic and political pressure.

The conclusions state that to ensure institutional stability, the European Union must continue to improve its influence mechanisms to effectively combat anti-democratic and populist trends and uphold the rule of law among its members.

Keywords: European Union, democracy, Hungary, Poland, rule of law, European Parliament, European Commission, European Council.